

BOSHLANG'ICH SINIF ONA TILI DARSLARIDA SINFDAN TASHQARI MASHG'ULOTLARDA DIDAKTIK O'YINLARNI TASHKIL ETISH METODIKASI

Ne'matova Munojat

JDPU magistranti

Annotatsiya: Mazkur maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarining faoliyatida o'yin asosiy o'rinni egallaydi. Boshlang'ich ta'lim davrida o'quvchilarning aqliy va jismoniy faoliyatini tashkil etishda didaktik o'yinlar alohida ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: Didaktika, o'yin, ta'lim, o'quvchi, o'qituvchi.

Abstract: In this article, the game occupies the main place in the activities of primary school students. Didactic games are of particular importance in organizing the mental and motor activity of students during the period of primary education.

Key words: Didactics, game, education, student, teacher.

Аннотация: В данной статье игра занимает главное место в деятельности учащихся младших классов. Дидактические игры имеют особое значение в организации умственной и двигательной активности учащихся в период начального обучения.

Ключевые слова: Дидактика, игра, образование, ученик, учитель.

Ta'lim jarayonida didaktik o'yinlar mazmuni va ahamiyatini chuqur va aniqroq tasavvur qilish maqsadida biz bu qo'llanmada ta'lim, o'yin, didaktik topshiriq, o'yin topshiriqlari singari tushunchalarning ta'rifiga va ularning ma'nosini ochib berishga to'xtalib o'tmoqchimiz. Ta'im o'quvchilarga ko'nikma va malakalar berishning, bu bilim, ko'nikma va malakalarni o'quvchilar uqib olishi, egallab olishi va ularni

mustahkamlab olishining rejali jarayonidir. Ta'lim jarayoni — bolalar xotirasining boyishi, ular nutqi va tafakkurining o'sish, turli xil metod va usullar yordamida sodir bo'ladigan vaziyatdir. O'yin — bolalarning ongi, qalbiga singib ketgan faoliyatdir, ularning bu faoliyati, o'yin turlariga qarab, ob'yektiv voqelikni, hayotni muayyan darajada o'zida aks ettiradi. O'yin sinfda o'tilgan o'quv faoliyatining ma'lum darajada davomi va mustahkamlanishidir. Tajribada shu narsa isbotlanganki, o'yin kichik maktab yoshidagi o'quvchi bolalarning zarur hayotiy ehtiyojdir.

Didaktik o'yin — ta'lim beruvchi usul bo'lib, bu usul muayyan ta'limiy maqsadlarga erishuvga, ya'ni o'tilgan o'quv materialini aniqlashga, mustahkamlashga va uni chuqurlashtirishga qaratilgan bo'ladi. Har bir didaktik o'yinni o'tkazishda muayyan bir vazifa maqsad qilib olinadi.

Didaktik o'yinlar boshlang'ich sinflarda ta'limning samarali bo'lishiga, o'quvchilarning o'quv-bilish faoliyatini muvaffaqiyatli boshqarishga, ona tilidan nazariy bilimlarni oson egallashlariga, ularning bilim olishga bo'lgan qiziqishlarini orttiradi.

Sinfdan tashqari ishlarning ona tili darslari uchun maqsadi- o'quvchilarning ona tili fanidan olgan bilimlarini yoki past o'zlashtiruvchi o'quvchilarning bilimini yanada mustahkamlab olishdan iborat. O'quvchilarga nafaqat ona tili va o'qish savodxonligi fanidan emas, balki tarbiyaviy jihatdan ham bilim berib borishdan iborat. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida, aynan, ona tili darslarida sinfdan tashqari mashg'ulotlarning tashkil etilishi erkin va mustaqil fikrlash qobiliyati, atrof olamdagi jamiyatning qonunlarini o'rganib borishi maqsadga muvofiq bo'ladi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida sinfdan tashqari mashg'ulotlarning asosiy maqsadi ham ona tili darslarida olgan bilimlarini mustahkamlab takomillashtirish, yana ona tilining bir qator fonetika, grammatika, morfemika, sintaksis, so'z birikmasi, so'z, gap kabi tushunchalarini o'quvchilarga ham aqliy jihatdan ham muntazam ravishda birinchi sinfdan to to'rtinchi sinfgacha o'z ona tiliga bo'lgan muhabbatini uyg'otish va o'z nutqida ravon va to'g'ri gapira olishini, so'zlarni o'z o'rnida qo'llay olishini o'rgatish asosiy maqsadi sanaladi.

Didaktik o‘yinlarni xilma-xil tarzlarda tashkil qilish mumkin. Qo‘g‘irchoqlar, o‘yinchoqlar, rasmlar va tarqatmalar, turli geometrik shakllardan ham foydalanish mumkin. Didaktik o‘yinlar maqsadiga ko‘ra 4 omilni o‘z ichiga oladi:

1. O‘yinning vazifasi. 2. O‘yinning harakati. 3. O‘yinning qoidasi. 4. O‘yinning yakuni.

Har bir didaktik o‘yinni boshlashdan oldin o‘quvchilarga o‘yinning qoidasi, mazmuni, yakuni nimadan iborat ekanini o‘qituvchi tomonidan tushuntiriladi. O‘quvchilar uni tushunib, anglab, shu asosda harakat qiladilar. Masalan, “Ishoralar” o‘yini.

O‘yinning maqsadi: Bir amalli masalalarni og‘zaki yechish ko‘nikmalarini rivojlantirish.

Sinfdan tashqari mashg‘ulotlar o‘quv dasturi bilan bog‘liq holda bo‘lib, uning vazifasi va maqsadini amalga oshirishda yaqindan yordam beradi. Boshlang‘ich sinflarda sinfdan tashqari mashg‘ulotlarni tashkil etish jarayonida o‘qituvchining o‘quvchilar bilan hamohanglikda tushiniladi darsdan tashqari vaqtda tashkil etilgan jarayonda o‘quv-reja asosida rejalashtirilgan mashg‘ulotlar.

Bugungi kunda maktablarning boshlang‘ich sinflarida o‘qituvchilar tomonidan amalga oshirilayotgansinfdan tashqari mashg‘ulotlar dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Sinfdan tashqari mashg‘ulotlar ham tarbiyaviy, ham ta‘limiy bilim berish bilan birgalikda o‘quvchilarning hozirgi davr talabiga mos keladigan holda tayyorlash, ayniqsa, bolaning psixologiyasi va yoshiga mos holda tashkil etish kerak.

Ona tili darslarida sinfdan tashqari mashg‘ulotlar bolalarga uzluksiz ta‘lim berishning tarkibiy qismi sifatida ularning iste‘dodi va qobiliyatini rivojlantirish, o‘quvchilarning ma‘naviy bilimini oshirishga qaratilgan.

Didaktik o‘yinlar shakli bo‘yicha bolalar bog‘chasida o‘tkaziladigan ijodiy o‘yinlardan farq qiladi, o‘qituvchining o‘zi hikoya qilib tushuntiradi va o‘quvchilardan birma-bir so‘raydi va shu bilan a sifatida mustahkamlaydi. Bu o‘yinlardan butunlay farq qiladi.

Didaktik o'yinlar, eng avvalo, o'qitish maqsadiga xizmat qiladi va o'tkazish talab etiladi, qiziqarli, zavqli va o'z navbatida talabalar uchun tushunarli darajada. G'alaba qozonish uchun o'yin, bolalar mashqlarni chin yurakdan bajaradilar, har bir topshiriqni bajarishga ko'nikadilar mukammal va buning natijasida didaktik vazifalarni bajarishga qiziqishlari ortadi. Didaktik o'yinlar yordam beradi har bir darsning maqsadini, har bir mashqning mohiyati va vazifalarini yaxshiroq tushunish.

Didaktik o'yinlar orqali ta'limning vizualligi ortadi. Bu, o'z navbatida, sabab bo'ladi bolalarning o'qituvchining aytganlarini osongina tushunishlari, ya'ni qoidalarga ongli ravishda amal qilishlari o'z-o'zidan didaktik o'yin. Didaktik o'yinlarning tuzilishining o'ziga xos xususiyatlari uni shunday qiladi, talabalar faoliyatini oson tahlil qilish mumkin. Shuning uchun ham boshlang'ich maktabning barcha bolalari o'yin davomida katta qiziqish bilan yoshi ish.

Sinfdan tashqari mashg'ulotlarda o'quvchilarning bo'sh qolmasliklari, ona tili faniga bilan qiziqishlarini nazarda tutgan holda tashkil etish o'quvchilarning tarbiyasida muhim ahamiyat kasb etadi.

Boshlang'ich sinflarda sinfdan tashqari mashg'ulotlarni quyidagicha turlarga ajratishimiz mumkin:

- to'garaklar tashkillashtirish;
- yozuvchi va shoirlar bilan uchrashuvlar;
- fanlardan olimpiadalar o'tkazish;
- ko'rik tanlovlar tashkillashtirish;
- adabiy kechalar o'tkazish;
- ekskursiyalar uyushtirish;
- tadbir va bayramlar rejalashtirish;

Yuqorida ta'kidlab o'tilgan sinfdan tashqari mashg'ulotlarning ko'proq to'garaklari ona tili darslari uchun muhim ahamiyat kasb etadi. O'quvchilar dars jarayonida o'zlashtirolmagan mavzularini qaytadan mustahkamlab olishadi va dars jarayonidagi egallagan bilimlarni kengaytiradi. Sinfdan tashqari ishlarni amalga oshirish doirasida sinf rahbarining o'rni alohida ahamiyat kasb etadi. Mashg'ulot

paytida o'qituvchi har bir o'quvchi bilan shug'ullanishi, uning fikrlashi, o'z nutqini bayon eta olishi, ichki dunyosi kechinmalari barcha xislatlarini o'rganishi lozim.

Didaktik o'yin: «Narvoncha» Didaktik topshiriq: birinchi o'nlik ichida qo'shish va ayirish jadvalini yaxshilab bilib olish. O'yin topshirig'i: «Narvoncha»dan boshqalarga nisbatan tezroq yugurib tushishga intilish, buning uchun bir necha misolni tezroq yechish. O'qituvchi uyga berilgan topshiriqni tekshirib bo'lganidan keyin: «Bolalar, hozir men zinalar chizaman. Eng yuqoridagi pog'onaga 1 sonini, ikkinchisiga +2, uchinchisiga +3 va hokazo yozuvlarini yozib qo'yaman. Raqamlarning pog'onalarda qanday joylashganini yaxshilab ko'rib oling va natijani mustaqil toning. 1 va 2 — pog'onadagi sonlarni qo'shganingizdan keyin navbatdagi pog'onaga o'tavering. Qani, «Narvoncha»dan kim birinchi bo'lib tushadi? Oradan 2 minut o'tgach, bir necha o'quvchi javob berish uchun qo'l ko'taradi. O'qituvchi bolalarning hamma javoblarini (jumladan, noto'g'ri javoblarini ham) yozib boradi. So'ngra butun sinf ovoz chiqarib «Narvoncha» masalasini yechishga o'tadi. O'qituvchi g'olib chiqqan bolalarni maqtab qo'yadi, yana bitta «Narvoncha» chizib, uning yuzasidan beriladigan javob tez va aniq bo'lishi kerakligini ta'kidlab o'tadi.

ADABIYOTLAR:

1. K.Qosimova, S.Matchonov. "Ona tili o'qitish metodikasi" Toshkent 2009.
2. M.Nurmatova. Ifodali o'qish to'garagi. "Til va adabiyot ta'limi" 2018-yil. 1-son.
3. S.Qurbonov Xorazm viloyati pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti o'qituvchisi. "Didaktik o'yinlar"
4. Ne'matova M. Sinfdan tashqari ishlarda Grammatik o'yinlar "Ta'limda filologiyani rivojlantirishning global masalalari" Jizzax 2022.
5. Natlib.uz
6. Arxiv.uz